

**ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM
HADTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

OSZTI JUDIT

**AZ ELEKTRONIKUS MÉDIA SZEREPE KORUNK HÁBORÚINAK
TÁRSADALMI-POLITIKAI MEGÍTÉLÉSÉBEN ÉS
A KÖZGONDOLKODÁS FORMÁLÁSÁBAN**

**Doktori (PhD) értekezés
szerzői ismertetése**

Témavezető:

DR. LÁNG PÉTER
ny. egyetemi docens

Budapest, 2009

A témaválasztás indoklása, a tudományos probléma megfogalmazása

A huszadik század, majd az ezredforduló valamennyi fontos társadalmi, politikai és katonai eseményében, változásában döntő szerepet játszott a média. A hírközlés, a számítástechnika és a telekommunikáció fejlődése a társadalmi élet új struktúráit hozta létre. A modern technológiák, valamint a digitalizáció révén egymáshoz egyre inkább konvergáló új médiumok átalakították a társadalmi-kulturális időt és teret. A tömegmédia, és főképpen – sajátos adottságai folytán – az elektronikus média politikai erővé vált, amely nem csupán tájékoztat, reagál, bírál és kommentál, hanem elő is készíti a politikai-katonai döntések társadalmi fogadtatását. Miközben formálja, esetenként manipulálja a közvélekedést, maga is eszköz, amelyet a politikusok, a politikai erők és a katonai vezetők mind szélesebb körben használnak fel. A diktatúrákban mindig is szigorú politikai ellenőrzés alatt tartották a média központi intézményeit, míg a demokráciákban alapvető jog az információforrások pluralizmusa, a tájékozódás szabadsága. A háborúk, a fegyveres konfliktusok rendkívüli időszakában azonban egyes kormányzatok kiváltképp fontos propagandaeszköznek tekintették és tekintik a médiumokat. A hadviselő felek számára meghatározó jelentőségű, hogy a katonai cselekmények céljait és eszközeit elfogadtassák polgáraikkal. A tömegtájékoztatásnak ebben döntő szerep jut: egyrészt teret ad a közösség véleményének, másrészt formálja, irányítja is azt. Az események megjelenítésének szelekciójával, kontrolljával befolyásolni képes a társadalmi szereplők elfogadó vagy elutasító attitűdjét. A jelenkor háborúiban a küzdelmek már nem csak a hadszíntéren zajlanak, hanem a különböző médiafelületeken is: a legitimitás a közvélemény szemében nem kevésbé fontos, mint a katonai siker.

Kutatási célkitűzések és módszerek

A fentiekből következően dolgozatomban azt kívántam bizonyítani, hogy az elektronikus média szerepe alapvetően változott meg a modern háborúkban és fegyveres összeütközésekben. Elsődleges törekvésem azoknak a hadieseményeknek a felidézése volt, amelyek médiaábrázolásában érdemi változások következtek be akár a technikai, akár a tartalmi interpretáció terén. Az volt a célom, hogy a szükségesnek tartott elméleti alapvetés és

a történeti előkép felvázolása után áttekintsem az elektronikus média háborús szerepvállalásának fejlődéstörténetét.

Igazolni kívántam azt a feltevést, hogy a modern média az egyszerű visszatükrözésen túl befolyásolni is képes a katonai cselekmények társadalmi fogadtatását, megítélését és politikai kezelését. Célul tűztem ki annak vizsgálatát, hogy az elektronikus médiumok megjelenítő erejének a modern háborúk során milyen szerepe van az etikai, hadijogi és morális megfontolások előtérbe kerülésében. Elemezni kívántam, hogy a tömegtájékoztatás terén végbement technológiai fejlődés milyen veszélyeket jelenthet, ha terrrorszervezetek használják saját céljaik eléréséhez, valamint hogy az elektronikus média tevékenysége és a biztonságtudat alakulása között milyen összefüggés mutatható ki.

A médiakultúra világméretű elterjedése nagy társadalompolitikai kihívást jelent. Ez indokolta, hogy e dolgozat témájának tárgyalását elméleti megalapozással, a teoretikus szakirodalom áttekintésével kezdtem, és néhány sajtóetikai probléma felvetésével fejeztem be. A témaválasztást követően és az értekezés megírása előtt fontos célnak tartottam a vonatkozó irodalom feltárását. A vizsgálódás alapvető forrásának egyrészt az írott szakirodalom ígérkezett, beleértve a könyvészeti irodalmon kívül a katonai folyóiratok vonatkozó cikkeinek, tanulmányainak utalásait is. (Az anyaggyűjtést a magyar, angol, orosz és ukrán nyelvű, illetve a magyarra fordított irodalomban tudtam elvégezni.) Másrészt fontos kutatási forrást jelentettek az elektronikus médiumok is: a világhálón megjelenő tartalmak, adatbázisok, továbbá televíziós és rádiós hírsatornák interneten hozzáférhető archívumai. Éppen az internet segített abban, hogy a katalógusok és bibliográfiák sokaságában tájékozódni lehessen. Ez a lehetőség nemcsak a retrospektív anyagok feltárásában, hanem a kurrens anyagok szemlélésében is nagy segítséget nyújtott. Igen hasznos volt és sok impulzust adott több személyes beszélgetés olyan katonákkal és polgári személyekkel, akik valamely küldetés nyomán számolhattak be saját benyomásaikról, élményeikről, tapasztalataikról.

A fejezetek rövid összefoglalása

Az értekezés első fejezetében a média szerepét elemzem a modern társadalmakban, kitérve a téma legjelentősebb hazai és nemzetközi szakértőinek munkásságára is. Bemutatom a

könyvnyomtatástól a széles sávú digitális adattovábbításig ívelő, az információáramlás új távlatait megnyitó technológiai fejlődés hatását a nyilvánosság fogalmának, a politizálás közegének változására. Megvizsgálom a tömegtájékoztatásnak a hatalom kontrolljában, a közbeszéd tematizálásában betöltött szerepét. Vázolom a technológiai konvergencia és az információs társadalom összefüggéseit. Rámutatok a társadalmi tér és idő fogalmának változására a média globalizálódásának nyomán, valamint arra, hogy a nemzeti határok eltűnésére az információs térben a telekommunikáció terén végbement fejlődés hatására. Ismertetem korunk új médiuma, az internet sajátos lehetőségeit a tömegtájékoztatásban, a nyilvánosság új dimenzióiban, kitérve a benne rejlő veszélyekre is. Vizsgálom az információ és a tudás megváltozott szerkezetét, az információhoz való hozzáférés és a tudásszakadék, a hitelesség és a bizalom problémáját korunk információs társadalmában. Fontossága okán kiemelt figyelmet szentelek a média megváltozott funkcióját, etikáját és felelősségét érintő kérdéskörnek.

A második fejezetben néhány mozzanatot idézek fel a múltból annak szemléltetésére, hogy a média mindig kitüntetett figyelemmel kísérte a háborúkat, a katonai cselekményeket, a fegyveres konfliktusokat. Elsősorban olyan hadieseményeket emeltem ki, amelyek médiabeli megjelenése egy-egy sajtótörténeti mérföldkövet jelentett, bemutatva azokat az eszközöket is, amelyek fémjelezték az adott időszakot. Ugyancsak szó esik ebben a fejezetben a hatalom és a nyilvánosság viszonyáról, a propaganda illetve a cenzúra alkalmazásáról valamint a közvéleményre gyakorolt hatásáról a spanyol polgárháború, az első és második világháború, továbbá a hidegháború idején. A fejezet végén az első „televíziós háború”, a vietnami médiareprezentációját és annak következményeit elemzem több tanulmány megállapításainak, következtetéseinek felhasználásával, röviden kitérve a múlt század végének néhány fegyveres összeütközésére is.

A harmadik fejezetben az elektronikus média szerepét értékelem az ezredforduló konfliktusaiban. Azt vizsgálom, hogy milyen tartalmi és minőségi változást hozott az elektronikus hírközlés, a tömegtájékoztatás területein a modernizáció, különös figyelemmel a katonai szférára. Kitérek arra, hogy milyen tanulságokat vont le az Egyesült Államok hadvezetése a vietnami háború információkezelési hibáiból, és e következtetések milyen hatással voltak a hadsereg és a média viszonyára a századvég amerikai részvétellel zajló fegyveres összeütközései során. Az első Öböl-háború, amelyet gyakran emlegetnek az első „valósídejű” háborúként, számos változást hozott a haditudósítások, a közvélemény

tájékoztatásának terén, ezért több vizsgálat eredményeit összegezve részletesen elemzem a média befolyását, háborús körülmények közepette a szokottnál is nagyobb hatását a közönség értékítéletére, politikai gondolkodására. Vizsgálom az elektronikus médiumok szerepét a balkáni térség fegyveres összeütközéseinek idején, beleértve e szerep morális vonatkozásait is. Az elektronikus médiumokat a félelemkeltés legfontosabb eszközének tekintő terrorista szervezetek és e csoportosulásoknak publicitást nyújtó média viszonyának bemutatásakor ugyancsak utalok a felvetődő etikai problémákra. Végezetül a második Öböl-háború médiareprezentációját, a tájékoztatás gondos megtervezését és mindezeknek a közvéleményre gyakorolt hatását összegzem.

A negyedik fejezetben napjaink fegyveres összeütközéseinek nyilvánosságát értékelem, rámutatva a háborús célokat támogató vagy ellenző média számottevően eltérő szerepére a háborút viselő diktatúrák és demokráciák esetében. Vizsgálom a tömegtájékoztatásnak a közvélemény alakításában betöltött rendkívüli morális felelősségét, ami többek közt abból is fakad, hogy a sajtónyilvánosság szabadságát össze kell vetni a biztonsági és a hadászati érdekekkel. Rámutatok, hogy a politikai- és katonai vezetésnek ma már sokkal nagyobb figyelmet kell fordítania a tájékoztatásra, és a média-faktor ugyanúgy a hadművelési tervek részét képezi, ahogyan az ellenség, a szövetségesek vagy a környezet; lényeges elem a kommunikációs fegyver bevetése, a tömegkommunikáció az arzenál részévé vált.

Összegzett következtetések

A tömegkommunikációs eszközök fejlődése forradalmasította az információ továbbításának lehetőségeit térben és időben egyaránt. Napjainkban valamennyi fontos esemény és jelenség szinte azonnal, szemléletesen jut el a véleményalkotó közösségekhez. Igaz ez akkor is, ha még jelentős a világ civilizációs-technológiai egyenetlensége, és eltérő a médiairányítás követelményrendszere.

A média és a politika viszonya igen összetetté vált. A közéleti kommunikáció a különféle elitcsoportok együttműködésén alapul, miközben bonyolult viszonyrendszerük rejtve marad a közönség előtt. A médiakonform események megrendezése, a politikai

marketing pedig – mint a versengés fő műsorpolitikai eszköze – még áttekinthetlenebbé teszi a nyilvánosság szerkezetét, és visszahat a politika napirendjére is.

A hírközlők ma már nem pusztán bemutatják és értelmezik a történéseket, hanem befolyásolják, alakítják is azokat. A média szerepe a társadalmi folyamatok alakításában, a közgondolkodás formálásában mára megkerülhetetlen lett. Nem csekély része van abban, hogy a kül- és belpolitikai eseményeket, így a konfliktusokat, a háborúkat gyakorta heves reakciók, olykor népmozgalmak, tömegmozgalmak kísérik, amelyek törekvései eltérnek a hatalmi céloktól, vagy éppen ellentétesek azokkal. E mozgalmakban nem ritkán kap hangot a morális megfontolás; az erőszak elvetése, az igazság, a szabadság vágya és tisztelete. Számos példa bizonyítja a közelmúlt történetéből, hogy a hatalom meghajolni kényszerült a nyilvánosság ereje előtt, és a mértékadó elektronikus médiumok befolyásának meghatározó szerepe volt ebben.

Az elektronikus média a maga sokoldalú eszköztárával azt is megmutatja, amit a szó és az írás – bármilyen érzékletes – nem képes visszaadni. Ezért van különös jelentősége és felelőssége a megrázó, elrettentő világesemények, így a fegyveres konfliktusok plasztikus ábrázolásában. Szerepe azonban nem merül ki ebben; olyan kommunikációs eszközzé fejlődött, amely ma már jelentős részt vállalhat a konfliktuskezelésben, a szembenálló felek közötti párbeszédben, a biztonság szavatolásában.

Az egyetemes értékek mellett elkötelezett szervezetek és személyek mind nagyobb figyelmet szentelnek katonai kérdéseknek is, valamint meghatározzák a modern háborúk sajátos körülményei között főképp a civil lakossággal szemben elvárható katonai viselkedési normákat. A média, így az elektronikus média súlya és felelőssége e téren is megsokszorozódott: az objektív tájékoztatás kötelezettsége és a valós értékek melletti kiállás meghatározó erkölcsi követelménnyé vált.

A katonai médiastratégiának harmonizálnia kell azzal a nemzeti biztonsági stratégiával, amely az európai és a nemzeti érdekek összehangolt képviselésével, továbbá a transzatlanti elkötelezettség értékeit képviselve mutat be katonai, katonapolitikai eseményeket. Nem mond ellent a média deklarált szabadságának, ha állásfoglalásait is ez az értékrend hatja át.

Az elektronikus média elterjedése globalizálódó világunkban új fejezete, sok tekintetben alakítója is lett a közelmúlt, a jelen, és lesz a jövő katonapolitikai eseményeinek.

Az értekezés új tudományos eredményei

Az értekezés tudományos eredményeinek a fentiek alapján a következőket tartom:

- bebizonyítottam, hogy az elektronikus média térhódításával alapvető változás következett be a katonai események nyilvánosságában, tartalmi és formai megjelenítésében, aminek következtében meghatározóvá vált a közvélemény illetve a közgondolkodás formálásában;
- igazoltam, hogy az elektronikus média szerepe kiszélesedett a modern hadviselésben: mai funkciója már a tájékoztatás, a hírközlés és a haditechnikai felhasználás komplexitásában jelenik meg, következésképpen hatását, befolyását a háborúk, a fegyveres összecsapások társadalmi megítélésében a politikai és katonai döntéshozók sem hagyhatják figyelmen kívül;
- vizsgálataimra alapozva rámutattam, hogy az elektronikus média megjelenítő erejének meghatározó szerepe van abban, hogy – társadalmi nyomásra – előtérbe kerültek a modern háborúk etikai, hadijogi, valamint morális megfontolásai;
- elemzéseim alapján megállapítottam, hogy az informatikai és a hírközlési technológia rohamos fejlődése potenciális veszélyforrássá vált, és ellenérdekelt erők, így terrorszervezetek a civilizáció ellen is fordíthatják;
- bizonyítottam, hogy a jelenkor fegyveres összeütközései során az elektronikus média tevékenysége és a biztonságtudat alakulása között szoros és közvetlen összefüggés mutatható ki.

A kutatás eredményeinek lehetséges felhasználási területei

A dolgozatban vizsgált és elemzett kérdések valamint a levont következtetések érdeklődésre tarthatnak számot a média, különösen az elektronikus média katonai szerepével foglalkozó szakemberek, a téma iránt érdeklődők körében. Kiinduló, gondolatébresztő forrásul szolgálhatnak a katonai cselekmények, fegyveres összeütközések médiamegjelenésének hatására irányuló vizsgálatokhoz. A bibliográfiai jegyzék és a gazdag forrásanyag referenciaként használható fel a témakör további kutatása során. Az értekezés felhasználható továbbá a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen folyó képzésben, illetve a külföldi misszióra készülő katonák felkészítésében forrásmunkaként illetve háttér-információs anyagként.

Szakmai önéletrajz

Középiskolai tanulmányaimat Munkácson, magyar tannyelvű iskolában végeztem. 1980-ban főiskolai oklevelet szereztem az Eötvös Loránd Tudományegyetem programozó matematikus szakán, majd 1990-ben egyetemi diplomát az ELTE programtervező matematikus szakán. 1979 óta dolgozom a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián, majd jogutódján, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen. Kezdetben programtervező voltam a REVA tanszéken, majd, megalakulása után főelőadó az Informatikai Központban. 2003-tól az Informatikai Igazgatóság, illetve az Egyetemi Informatikai Szolgáltató Központ Rendszerfejlesztési osztályának vezetőjeként tevékenykedem. 1990 óta látom el az akadémia, illetve az egyetem központi számítógépes hálózatának rendszergazdai teendőit. Hosszú évek óta veszek részt az egyetemi közéletben: az Egyetemi Tanács, utóbb a Szenátus munkájában. Megalakulásától megszűnéséig egyik szerkesztője voltam a Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum című belső folyóiratnak. 1975-ben általános nyelvi anyagból felsőfokú orosz, 1984-ben középfokú angol, majd 1997-ben katonai szakanyaggal bővített felsőfokú angol állami nyelvvizsgát tettem, ezenkívül ukrán nyelven is beszélek. Tagja vagyok a TIT Hadtudományi és Biztonságpolitikai Közhasznú Egyesületnek. A ZMNE Hadtudományi Doktori Iskolában 2006. szeptember 1-én szereztem abszolutóriumot.

Publikációs jegyzék

Paul Virilio Háború és televízió c. művének margójára. Társadalom és Honvédelem 2003. 1. szám

A keresztény és az iszlám kultúra viszonyának elemei a konfliktusokhoz és a háborúhoz. Kard és Toll 2006. 3. szám

A tudománymetria eredményeinek alkalmazása a tudományos kutatómunkában. Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum 2006. 3. szám

Rendhagyó fejtegetés korunk médiaszerepéről. Társadalom és Honvédelem (megjelenés alatt)

Interjú Pásztor Zsolttal. Társadalom és Honvédelem 2009. 1. szám

Fegyveres konfliktusok és tömegmédia (Вооруженные конфликты и СМИ). Hadmérnök 2009. június.

Könyv a kiberháború víziójáról. Recenzió. Hadtudományi Szemle (megjelenés alatt)

Developing Network and Internet Services at The ZMNDU. Előadás. (Társszerző: dr. Molnár Mihály)

Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”. 2008. december.

Az elektronikus média egyes politikai-katonapolitikai aspektusai. (Társszerző: dr. Láng Péter). Honvédségi Szemle (megjelenés alatt)

Az elektronikus média szerepe korunk háborúiban. TIT HABE kiadvány (megjelenés alatt)